

***Формування клінічного мислення майбутнього лікаря
при вивченні медичної біології, паразитології та генетики***

***С.І. Дубінін, А.В. Ваценко, В.О.Пілюгін,
О.Б. Рябушко, Н.А. Улановська***

Медична біологія є фундаментальною медико-біологічною дисципліною, яка становить теоретичну основу медицини, дає базові знання про закономірності функціонування живого на всіх рівнях його організації (молекулярному, клітинному, організмовому, популяційно-видовому) з урахуванням специфіки організму людини. Разом з іншими теоретичними дисциплінами медична біологія формує науковий світогляд майбутнього лікаря. Основна мета викладання медичної біології - забезпечення високого рівня загальнобіологічної підготовки та досягнення медико-біологічної орієнтації студентів першого курсу, шляхом закладення фундаменту їхнього навчання на інших теоретичних та клінічних кафедрах. Майбутній лікар повинен навчитися не тільки надавати кваліфіковану медичну допомогу пацієнту, але й вміти диференціювати етіологію тієї чи іншої патології, визначити спадковий або набутий її характер, визначити тактику лікування, прогнозування та профілактику.

Однією з актуальних проблем медичної освіти є пошук шляхів та форм підвищення мотивації у студентів до навчальної діяльності, вивчення та розробка моделі особистості педагога і студента. До визначаючих факторів цих процесів належить активізація мотиваційної сфери та процесів мислення. Як показує досвід, значна кількість помилок у роботі медичних робітників пов'язана з відсутністю інтересу до професійної діяльності, пасивністю, зумовленою відсутністю мотивації. Тому на до дипломному етапі формування особистості спеціаліста особливе місце займає професіоналізм викладачів.

Результати спільної діяльності викладача і студентів на практичних заняттях значною мірою залежать від методичного і матеріально-технічного оснащення навчальної дисципліни, а також від того, наскільки ефективно воно використовується у навчальній роботі. Педагогічна практика свідчить, що працездатність студента, а також ефективність його сприйняття, пам'яті, уваги,

мислення значно зростають в умовах, коли методи навчання є різноманітними. Постійна зміна видів пізнавальної діяльності, вдало підібрана наочність, особливо в умовах позитивного емоційного забарвлення, робить власний пізнавальний процес для студента цікавим, різноманітним, а значить більш ефективним. В цих умовах особливо важливим є об'єднання в особі викладача вищої школи педагога і науковця.

Викладач виступає не тільки інформатором, а також носієм певної культури, світогляду, життєвих установок і цінностей, професійної поведінки. Він поважає у студенті людину, особистість і постійно шукає можливості саморозвитку студентів і власного вдосконалення. І хоча особистість людини формується протягом усього життя, ніхто не стане заперечувати, що саме вища школа закладає основи тих якостей фахівця, з якими він увійде в нову для нього атмосферу діяльності та в якій відбудеться його подальший розвиток як особистості.

Методичні підходи і принципи, які застосовуються в процесі навчання студентів на кафедрі медичної біології, знаходять відображення в інтенсифікації методів і форм організації та проведення занять. При цьому приймається до уваги те, що перехід школяра на новий ступінь навчання, повинен полегшуватися систематичністю та послідовністю в набутті знань, що в свою чергу буде підтримувати зацікавленість до предмета, розвивати самодисципліну та вміння організувати свою діяльність.

Сучасна підготовка лікарів формує у майбутніх фахівців переважно терапевтичний тип мислення, в той час як тенденції розвитку медицини вимагають виховання лікарів, які володіють превентивним, профілактичним типом клінічного мислення.

Тому, викладений в лекційному матеріалі, а також на практичних заняттях, аналіз впливу на здоров'я людей молекулярно-генетичних, клітинних, онтогенетичних, популяційних і екологічних чинників буде сприяти формуванню профілактичного типу мислення майбутнього лікаря. Так, наприклад, при розгляді модифікаційної мінливості, необхідно акцентувати увагу на даних ВОЗ про

здоров'я популяції яке залежить: від способу життя 160% К чинників середовища (20%), спадковості (12%) і медикаментів (8%).

Якщо за мету навчання ми беремо не механічне заучування істин, а вироблення навичок самостійного аналізу, формування світогляду і громадянської позиції, то, безумовно, необхідно забезпечити студентам максимально широкий спектр думок з відповідним аргументуванням, з приведенням прикладів клінічного плану. Зокрема, проблема кінцевої недореplikації ДНК прямо пов'язана з такими темами як старіння і канцерогенез. Так, фермент теломераза, що бере участь у репликації теломерних ділянок ДНК, вважається біохімічним маркером злякисних пухлин людини. Заслуговують уваги успіхи генної і клітинної терапії. У лекції «Молекулярні основи спадковості» доречно привести приклади лікарських препаратів - інгібіторів репарації, транскрипції і трансляції, а також приклади неврологічних хвороб, зумовлених «неправильним» фолдингом пріонового білка та ін. При розгляді клітинного циклу, слід акцентувати увагу студентів на тому, що клітина, що ділиться, може потім вступити в процес диференціювання, або піддатися бласттрансформації, або в ній можуть запуститися процеси самознищення (апоптоз).

Враховуючи, що навчальний матеріал повинен відповідати рівню сучасної науки, а засвоєння його повинно проходити активно і свідомо, колективом кафедри медичної біології паразитології та генетики розроблені методичні рекомендації для практичних занять з усіх розділів навчальної програми з медичної біології. Викладання теоретичного матеріалу має комплексний характер, включає цикли розвитку, схеми, таблиці, характеристики, фотографії, кодограми. З метою стимулювання зацікавленості предметом та для інтенсивної підготовки студентів до складання ліцензійного іспиту «Крок-1» включені тестові завдання та ситуаційні задачі. З метою формування необхідних майбутньому лікареві практичних вмій та навичок, студентам пропонуються задачі, в яких модулюються ситуації, що можуть реально виникнути в практичній діяльності лікаря. При вирішенні ситуаційних задач студент у кожному конкретному випадку відчуває себе "віртуальним лікарем", може самостійно переконатись в вірності прийнятого ним рішення проблеми.

Оскільки навчальна робота студентів медичного вузу відрізняється потребою збільшення самостійності в оволодінні новими знаннями, починаючи з перших занять, перед викладачем фундаментальних дисциплін стоїть завдання сформувати у студентів-медиків навички свідомого набуття і закріплення знань. Диференційований підхід передбачає аналіз рівня знань і успішності кожного студента, а також індивідуальні консультації. Якісна підготовка майбутніх спеціалістів також залежить і від ефективності самостійної роботи в навчальному процесі. Головним завданням викладача є не передача студентам певної суми знань, а використання спрямовуючих факторів на розуміння явищ і процесів в організмі.

Зв'язок між предметами — одна із основних вимог дидактики вищої школи. У викладанні медичної біології, паразитології та генетики домінують перспективні міжпредметні зв'язки, коли вивчення матеріалу випереджає його розгляд на заняттях з інших дисциплін (інфекційні, дитячі, шкірно-венеричні хвороби, неврологія, патфізіологія та ін.). Акцентування уваги студентів на питаннях міжпредметної інтеграції — це один із шляхів підвищення мотивації вивчення медичної біології.

Система послідовної реалізації етапів навчально-пізнавальної діяльності студентів на кафедрі медичної біології спрямована на формування у них наукового світогляду і закладає основи для професійно орієнтованого поглиблення і розширення знань студентів у подальшому навчанні. Викладання медичної біології формує у студентів вже з першого курсу зв'язок теоретичних знань з клінічними проявами спадкових хвороб, паразитарних інвазій, мультифакторіальних захворювань, що є основою формування аналітичного лікарського мислення, поєднання теорії з практикою.